

Derñemegiň möhüm ähmiýeti bar

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Derñemegiň möhüm ähmiýeti bar DERÑEMEGIŇ MÖHÜM ÄHMIÝETI BAR

Klawiatura çempiony käbir çepçi çaşşynyň...

Köpbilmişsireýän populýar çepçi çaşşynyň...

Kellesini guma sokan käbir sagçynyň derñemek ýaly aladasy ýok bolmanam!

«Waý, nädip, faşist Le Pen Fransiýa ýaly ýurtda 42% ses alýarmyş?»

Aýdymdyr nagma bilen, goşgy bilen, feodal-kowçum gatnaşyklary bilen çepçi bolanlaryň zeýrenmekden başga aýyl-saýyl etmek-okamak ýaly pikiri ýok indi! Ýogsam bolmasa...

Ara alyp jedelini etmeli düýpli ykdysady-syýasy meselelerimiz bar. Fransiýadaky saýlawlar aslynda bize aýna tutýar. Başlabereýin onda:

Ata Žan-Mari Le Pen 1972-nji ýylda Nasional partiýasyny («Национальный фронт»/«Национальное объединение») gurdy. 1974-nji ýylyň prezident saýlawlarynda sesleriň 0.74%-ni aldy. Özem:

F.Mitterranyň ýeňiş gazanan 1981-nji ýylyň prezident saýlawlarynda talaşgärligini görkezmek üçin almaly 500 müň goluny toplamady.

Fransiýada sagçy Şirak, çepçiler Rokar, Kresson, Balladýur, sagçy Žýuppe we çepçi Žospen hökümetlerinin birmeňzeş neoliberal syýasatlary netijesinde oppozisiýadaky Žan-Mari Le Pen 2002-nji ýylyň prezident saýlawlarynda sesleriň 16.9%-ni alyp, ikinji tapgyra çykdy! Fransuz halky haýran galdy: Şirak ikinji tapgyrda 82.2% ses bilen rekord goýup, prezident saýlandy.

Fransiýa ynjalyppy. Emma häzirlikçe...

Ýigrimi ýyldan soň geçen ýekşenbe güni gyzy Marin Le Pen partiýasynyň sesini 42%-e çykardy. Onuň bäsdeşleri indi 82.2% alyp bilenokdy: Makrona 58% ses berildi.

Neoliberalizm azgynlaşdygyça, giň köpçülikleýin gatlaklar garyplaşdygyça Le Penlere berilýän sesler artdy!

Ertir näme bolarka?

• ÜÇÜNJI ÝOL KOMEDIÝASY

Ykdysatçy Žerar Dýumenil ve Dominik Lewi dagy Ýewropanyň iň uly fransuz döwlet ylmy-barlag instituty CNRS-de işleýär.

Bilelikde ýazan eserleri “Kapitalizmiň marksistik ykdysadyýeti” kitabynda Fransiýa degişli gymmatly ykdysady maglumatlary berýärler. (Şeýle-de “Uly ýolaýyrt. Neoliberalizme soňky nokady goýmak” atly kitaplary-da bar.)

Iki kitapda-da Ýewropanyň we ABŞ-nyň soňky ýyllarda jemgyýetçilik yzagaýdyşlyga girendigini nygtaýarlar:

“Hakyky sosialistleriň göz önüne tutýan maksady: Diňe raýdaşlyga esaslanýan deňlikçi «bileleşip ýaşamak» kollektiwleýin we ýekebara ýaşaýyşlara many-mazmun beren jemgyýetçilik-medeni gymmatlyklaryň üstünde gurulyp bilner...

Munuň netijeleri açyk: Deňsizliklere garşy göreşmek, her dürli häkimiýet ýa-da mülkiýet hiýerarşisi gaýgysyndan garaşsyz ýagdaýda hak-hukuklary kepillendirmek, tebigy gurşawyň goralmagyna degişli zerurlyklary hemmelere gyra deňdigini düşündirmek, garawsyzlary goramak...

(Emma) Rewolýusion öwrülişik taslamasynyň özünde saklaýan uly umytlaryň ýeňilmesi az bolýan ýaly, ylymly we tapgyr laýyn ösüşiň ýollary-da segseninji ýyllarda petiklendi. Angliýadaky we ABŞ-daky sag güýçleriň itermegi bilen «neoliberal rewolýusiýa» (aslynda has beter antirewolýusion) üstün çykdy...

Çep (sosialist) kabul edilen güýçleriň sahnalaşdyran (Bleýrden Baýkala çen) «üçünji ýol» komediýasyny başdan geçirmäge mejbur boldy. «Modernlige» duwlanyp, kapitalist bazar we neoliberal globallaşma ideologiýasy üstün çykdy...”

Iki ykdysatçy Dýumenil we Lewi bulary kitaplarynda grafikler bilen, deňeşdirmeli maglumatlar bilen berýärler.

• ÇEP WE SAG PARTIÝALAR

Ikinji jahan urşunyň soňundan («garyşyk ykdysadyýet-Keýnesýen ykdysady syýasatlary bilen) Fransiýa segseninji ýyla çenli 4.7% ösdi.

Neoliberalizmiň azgynlaşan 2000-nji ýyllarynda Fransiýa resessiýa girip, negatiw ugurda ösdi. (Ki, 2012-nji ýylda 0%, 2013-nji ýylda 0,8%, 2014-nji ýylda 0,2%, 2015-nji ýylda 0,8%.)

Işsizlik 11%-e çenli ýokarlandy.

Bu döwürde finans işleri barha artdy, düşýän girdejiniň paýlanşygy ýaly birnäçe ugurlarda deňsizlikler çaltlyk bilen köpeldi. Keynesýen doly iş üpjünçiliginiň maksady girdeji eýeleriniň baýlygyny we mülklerini goramak maksady bilen ornuny üýtgetdi.

Kurs syýasatynyň höweslendiren daşary ýurt kapital girişi, ösüşiň tradision ugurlaryny aradan aýyrady.

Global finans şereketleriniň aksiýa girdejileriniň derejesi grafiklerde “ýyldyrym çaltlygy bilen” asmana çykdy! Aslynda bolsa döwlet eýeçiligine, kapital bölüşigine gözegçilige, saglygy goraýyş, bilim, ylmy-barlag ugurlary ýaly jemgyýetçilik hyzmatlary bilen tanalan «garyşyk ykdysadyýete» mysal görkezilen Fransiýada öňki döwürlerde girdejiler finans maksatly bolmadyk önümçilik kärhanalarynda birigerdi!

Hawa, Fransiýada-da neoliberalizm “kagyz oýunçysy” ownuk finans toparyň peýdasyna hyzmat edensoň, giň telekeçi gatлага zyýan berdi. Ykdysady-syýasy neoliberalizm aslyýetinde sosial döwlete garşy edilen hüjümdi.

Bu eden-etdilige «Azatlyk, deňlik, doganlyk» şygary bilen taryh sahnasyna çykan socialist hökümetlerem utgaşykly hereket etdi. Şeýlelikde fransuz halky neoliberal maksatnamany durmuşa geçürýän sagçy we çepçi partiýalardan daşlaşdy: ine, Le Pen seslerini şu düýpli sebäpler bilen 42%-e çykardy...

Haýsy synp kime ses berdi? Ertire galsyn...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 27.04.2022 ý. Publisistika